

Museumsreformen rydder op, men gentager historien

Julie Rokkjær Birch

I årevis har der været gang i diskussionen om en ny museumsreform, og 28. juni 2024 landede lovforslaget, der forventes at træde i kraft 1. januar 2025. Julie Rokkjær Birch, ny museumsdirektør for Den Gamle By, reflekterer over forslaget til den nye museumslov.

Lovforslaget kom endelig i hus. Der er grund til at rose både kulturministeren og Folketingets partier for at deltage aktivt og konstruktivt og for at kvalificere og forbedre det endelige resultat. Det vidner om en bred politisk vilje til at prioritere kulturen, og det lover i sig selv godt for de danske museers fremtid. Fra begyndelsen har målsætningen først og fremmest været at gøre op med et fastlåst og forældet tilskudssystem til statsanerkendte museer. Derfor bærer forslaget også præg af en første oprydning, og det bør ses som startskuddet til en mere grundig behandling og transparens i vurderingerne af museerne.

En tiltrængt oprydning

”Rydde op i tilsandede strukturer”, hed det allerede i regeringsgrundlaget i omtalen af museumsreformen. Oprydningen var tiltrængt, og den danske museumsverden har generelt mødt reformen med lettelse og taknemmelighed. Og i Den Gamle By er vi glade for,

Fra bogtrykkerens værksted. Det er indrettet i et hus fra 1830, der oprindeligt var en baglænge til Aarhus Møllekomplekset i Vester Allé. Huset blev i 1926-1927 flyttet til Den Gamle By og indrettet som bogtrykkeri i 1930.

at der er kommet større klarhed over de betingelser, som vi og landets øvrige museer skal arbejde under i de kommende år.

Der er både skabt et mere solidt økonomisk grundlag for mange museer og en struktur, som motiverer museerne til at vise, at de kan levere værdi til samfundet og til de besøgende. Det nye tilskudssystem anerkender nemlig dem, der er i stand til at tiltrække mange mennesker, tjene penge, bedrive forskning og skabe interesse hos børn og unge – fremtidens museumspublikum. Det er også hensigtsmæssigt med forenkling og modernisering af opgavebeskrivelserne. Og lige så vigtigt er systemet blevet dynamisk og åbner for flere statsanerkendelser af nye museer – og for fratagelse af statsanerkendelse til de museer, der ikke lever op til minimumskravene.

Manglende transparens

I den nye tilskudsmodel er museerne indplaceret i grundtilskudskategorierne 1-5 baseret på en vurdering af deres samling i lokal betydning, regional betydning, national betydning, særlig national betydning eller international betydning. Modellen anerkender grundlæggende, at vi har museer på forskellige niveauer, som udfylder forskellige roller. Vi har internationale fyrtårne, vi har museer

af national betydning, og vi har museer med lokal eller regional relevans. Og alle skal have klare incitamenters til at udfylde deres rolle i museumslandskabet så godt som muligt.

Dog burde grundlaget for indplaceringen være mere transparent, ikke mindst fordi den repræsenterer en afgørende del af baggrunden for det samlede tilskudsbeløb, et museum ender med: Indplacering i niveau 1 udløser et grundtilskud på 1,5 mio. kr., niveau 2: 2,5 mio. kr., niveau 3: 3,5 mio. kr., niveau 4: 10,5 mio. kr. og niveau 5: 23 mio. kr. Indplaceringen er sket på baggrund af ”rådgivning om betydning af museets samling foretaget af Slots- og Kulturstyrelsen som ministerbetjening”, men det indebærer, at grundlaget for museernes indplaceringer er undtaget aktindsigt. Det er meget tankevækkende.

Herudover er en større andel af politiske prioriteringstilskud fordelt til museerne efter uklare kriterier, og for nogle museer udgør de en ganske betydelig del af det samlede tilskud. Det er en gentagelse af problematikken i det aktuelle tilskudssystem, og det skaber en grundlæggende usikkerhed om museernes økonomi, såfremt fordelingen af de politiske prioritetstilskud ændres. Prioritetstilskuddene vil blive evalueret efter fem år, og man kan håbe, at det så vil blive overvejet at udmønte en mindre del af det samlede tilskudsbeløb som politiske prioritetstilskud.

Et gammeldags samlingsfokus

Grundtilskuddet udgør den absolut største del af tilskudsrammen (64 %) og definerer både et museums grundlæggende betydning og økonomiske muskler. Det er en fundamental vurdering af museernes vigtighed. I begrundelsen for indplacering af museer i de fem tilskudskategorier har man fundet fodfæste i museernes samlinger. Man må forstå det sådan, at indplaceringen vurderer samlingernes geografiske betydning fra lokal til international på, hvor museets genstande kommer fra. Altså ikke samlingens betydning i et geografisk perspektiv, men hvorfra genstandene er.

Det er en forældet måde at definere museers værdi på. Ser vi på museernes egen historie, er museumstanken oprindeligt rundet af den private samling og det private hjem. Vel at mærke den privilegerede, vestlige mands private hjem. Tænk på kunstsamlinger på slotte og herregårde, der er magtdemonstrationer i skønhed og storhed, som i datiden ofte blev vist frem for gæster. Og jo fjernere

egne, genstandene og kunsten kom fra – og jo mere kuriøse – des finere. Tænk på Napoleon Bonaparte, som med sin hær beordrede erobrede stater til at udlevere deres mest storslåede kunstværker og arkæologiske genstande. Ja, sådan blev Louvre i Paris til. Vatikanet blev frataget den ikoniske antikke Laokoonskulptur, og Venedig blev frataget Paolo Veroneses maleri ”Brylluppet i Kana” fra 1563. Set med den nye museumsreforms logik har maleriet større international betydning, fordi det hænger på Louvre.

I dagens globale verden diskuterer og praktiserer museer og starter tilbagelevering af historiske artefakter, og så virker det mildest talt besynderligt, at danske museers vigtighed nu bedømmes ud fra samlingens geografiske oprindelse, der reelt ikke siger noget om betydning. Hverken nationalt eller internationalt. Derimod kan en samling opstået i Danmark godt have stor international betydning og kan udlånes til andre kulturer, og det kan der komme flere udstillinger, mere forskning og flere projekter ud af. Udveksling og betydning handler om andet end ejerskab.

Dyb undren

Den Gamle By er Danmarks bedst besøgte kulturhistoriske museum og et af Danmarks absolut mest internationalt kendte og anerkendte museer. Museet er et internationalt fyrtårn, en seværdighed i verdensklasse og belønnet med de maksimale tre stjerner i Guide

Michelin. Som en del af den tidligste skandinaviske frilandsmuseumstradition har Den Gamle By præget det internationale museumslandskab og repræsenterer en banebrydende og involverende interesse for almindelige menneskers liv.

I forslaget til en ny tilskudsmodel er Den Gamle By placeret i grundtilskudskategori fire med den korte begrundelse, at "samlingen er indsamlet nationalt". Mellem kategori fire og fem er der en forskel på hele 12,5 mio. kr. i statsligt grundtilskud. Indplaceringen vækker dyb undren og giver anledning til at efterspørge større transparens om kriterierne.

Museumsrådet har ret til at ændre kategoriseringen af museerne, og opgaven bør tages meget seriøst. Af lovforslagets § 13 a, stk. 11, fremgår, at kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om kriterier for indplaceringen. Det kan formentlig fremme et mere objektivt og mindre skønsomt grundlag og med tiden afklare, hvad nationalt ansvar og international betydning indebærer.

Hvad museer er, kan og skal

I de seneste mange års heftige diskussioner om museernes lovmæssige grundlag har det altid stået klart for mig, at ethvert nyt princip for fordeling af tilskud skal afspejle en grundlæggende forståelse af, hvad et museum er, kan og skal – og at et princip samtidig giver retningen for, hvad et museum er, kan og skal. De variable parametre for tilskud – besøgstal, økonomi, forskning og evne til at tiltrække børn og unge – giver god mening og rummer et incitament for museerne til at bidrage aktivt til samfundet. Og i Den Gamle By deler vi opfattelsen af, at et museums eksistensberettigelse er samlingen, der er kernen i tilbuddet til det omgivende samfund. Men vægtningen (64 %) og vurderingen af samlingernes betydning fremstår uklar, uigennemtænkt og tilbageskuende.

Fremtiden på museumsfronten handler om mere end fordeling af tilskud. Den handler om forståelsen af, hvad museer er, kan og skal.

I Den Gamle By håber vi, at museumsreformen bliver startskuddet til øget politisk opmærksomhed om museernes vilkår. Vi håber også, at der kan arbejdes videre med elementer i reformen, og at dynamikken i loven også vil afspejle sig i, hvordan man vurderer museernes samlinger. Det er væsentligt, at der bliver mulighed for at ændre kategoriseringerne. At Den Gamle By er et fyrtårn, et museum af international betydning, kan der nemlig ikke herske tvivl om.

Der steges vildsvinepølser til festivalen Historien Lever, som løb af stablen den 5.-6. oktober 2024. Opskriften er udviklet af Den Gamle Bys kokke, som blandt andet har ladet sig inspirere af de mange historiske urter i Den Gamle Bys køkkenhaver.

